

Národní knihovna České republiky
Slovanská knihovna

Jana Kostincová

Poustevna básníků básníci Poustevny

*Ruská poezie 20. a 30. let
20. století v pražském exilu*

Praha 2008

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Kostincová, Jana

Poustevna básníků – básníci Poustevny : ruská poezie 20. a 30. let
20. století v pražském exilu / Jana Kostincová. – 1. vyd. – Praha :

Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2008. – 232 s.

– (Publikace Slovanské knihovny ; 59)

ISBN 978-80-7050-540-3

821.161.1-1 * 82-1:314.15-026.49 * 82:061 * 82.09 * (437.311)

– Lebedev, Vjačeslav Michajlovič, 1896-1969

– Golovina, Alla Sergejevna, 1909-1987

– Čegrincevova, Emilia,

– Poustevna básníků (umělecká skupina)

– ruská poezie – Česko – 20. stol.

– exilová poezie – Česko – 20. stol.

– literární sdružení – Česko – 20. stol.

– literárněvědné rozborů

– Praha (Česko)

– studie

821.161.1.09 - Ruská literatura (o ní) [11]

Recenzovaly: PhDr. Miluše Zadražilová

Mgr. Ljubov Běloševská

© Národní knihovna České republiky, 2008

ISBN 978-80-7050-540-3

Obsah

Úvod.....	7
Poustevna básníků.....	13
1. Ruská poezie v pražském exilu	13
2. Lyrika Skitu: časopisecké publikace, sborníky Skit I–IV	34
3. Žánr poémy v tvorbě Skitu	75
Básníci Poustevny.....	111
4. Tři básníci; čtyři knihy veršů	111
4.1. Vjačeslav Lebeděv: <i>Звездный крен</i>	113
4.2. Alla Golovinová: <i>Лебединая карусель</i>	143
4.3. Emilia Čegrincevová: <i>Посещения, Строфы</i>	163
5. Rusko-český dialog	189
Závěr	205
Seznam literatury	208
Přílohy.....	213
Příloha 1.....	213
Příloha 2	215
Příloha 3	217

Úvod

Přestože je literatura ruské emigrace v současné době již považována za integrální součást ruské literatury a byla jí v posledních letech věnována intenzivní pozornost ze strany ruských i nerských badatelů, zůstávají dosud mnohé oblasti nezmapované, mnohé otázky nedořešené. Jedná se nesporně o oblast, která si zaslouží pozornost literárních vědců a historiků a která nabízí stále velké množství nezpracovaného materiálu.

První práce, usilující o zpracování přehledu o ruské literární produkci vzniklé mimo Rusko, se objevovaly na Západě již před několika desítkami let, klasickým dílem v této oblasti nepochybně stále zůstává monografie Gleba Struveho *Русская литература в изгнании*, vydaná v New Yorku v roce 1956, která v sobě kombinuje dvě nesporné výhody: bezprostřední znalost dobového kontextu a atmosféry první emigrační vlny a zároveň jistý časový odstup. V pozdějších letech se vedle historicky orientovaných prací začaly objevovat další tituly věnované ruské literární emigraci, zaměřené samozřejmě z počátku především na její nejvýznamnější a nejznámější představitele, ke kterým patřili autoři starší generace, K. Balmont, M. Cvetajevová, Z. Gippius a další. Postupně se však začínají objevovat i studie věnované méně známým autorům, jejich kvalita a informační hodnota však často trpěla nedostatkem či těžkou dostupností informačních zdrojů. Největší rozkvět zájmu o ruskou literární emigraci pak logicky spadá do období od konce 80., počátku 90. let minulého století, kdy se v souvislosti s politickými změnami v SSSR a celém východním bloku zpřístupnily materiály do té doby nedostupné a oživil se zájem o dříve tabuizovaná témata a z literatury vylučované autory.

Ve způsobu zpracování literárního odkazu emigrace je od té doby možné vysledovat dvě základní tendence. První z těchto linií představují nejprve studie, vydávané buď časopisecky nebo ve sbornících, věnované jednotlivým autorům, jejich životním osudům a literární tvorbě. Už na začátku 90. let se mezi nimi objevují práce věnované i některým méně známým představitelům pražské literární emigrace, například esej o Vjačeslavu Lebeděvovi, jednom z nejvýznamnějších představitelů skupiny Skit poetov, který do své publikace *Verbannte Muse. Zehn Essays über russische Lyriker der Emigration* z roku 1992 zařadil Jan Paul Hinrichs. S postupujícím výzkumem tato linie ústí do vydávání encyklopedií, systematizujících poznatky o ruské emigraci, jednot-

livých autorech, literárních seskupeních, dobových časopisech. Příkladem zde mohou sloužit *Литературная энциклопедия русского зарубежья (1918–1940)*, vydaná roku 1999 v Moskvě nebo *Словарь поэтов русского зарубежья*, vydaný v tomtéž roce v Sankt Petěrburgu.

Druhá linie výzkumu se odklání od počáteční, spíše biografické orientace, a zaměřuje se na různé aspekty vyplývající ze specifického charakteru emigrantské literatury. Objevují se monografie, zkoumající literaturu vzniklou v emigraci z hlediska jazykového, tematologického, z hlediska filosofických idejí, odrážejících se v tvorbě emigrantů, dále monografie, zaměřené na zkoumání vztahu ruské emigrace k hostitelským zemím a jejich kultuře, i publikace, všímající si bilingvních autorů v rámci ruského zahraničí. K takovýmto knihám, vydaným v posledních letech, patří například *Русский язык зарубежья*, publikace, do níž je zařazena i rozsáhlá studie N. A. Koževnikovové *О языке художественной литературы русского зарубежья*, dále studie Světlany Semjonovové *Экзистенциальное сознание в прозе русского зарубежья*, která je součástí monografie *Русская поэзия и проза 1920–1930-х годов*, vydané v Moskvě v roce 2001, monografie *Alien Tongues. Bilingual Russian Writers of the „First“ Emigration* Elisabeth Klosty Beaujour z roku 1989, *How It Was Done in Paris. Russian Emigré Literature and French Modernism* kanadského badatele Leonida Livačka z roku 2003. Vedle knižních publikací vycházejí i periodické sborníky věnované problematice ruské emigrace, například revue *From the Other Shore*, vydávaná od roku 2001 pravidelně jednou ročně na univerzitě v Torontu. Její vydavatelé si kladou za cíl poskytnout prostor pro diskusi a sdílení poznatků mezi badateli z různých zemí, přispět k systematizaci a šíření informací o činnosti ruské emigrace v různých obdobích i státech.

Vedle teoretických studií se od počátku 90. let objevila i vydání děl autorů méně známých a do té doby z kontextu ruské literatury vyřazených, v roce 1991 byl v Moskvě vydán rozsáhlý výběr z díla Ally Golovínové, jedné z nejvýznamnějších autorek pražské básnické skupiny Skit. Jedná se o knihu *Вилла Надежда*, jejíž první oddíl tvoří rozsáhlý výběr z autorčiny poezie pod názvem *Городской ангел* a oddíl druhý, nazvaný *Разлука*, její autobiograficky laděné povídky.

V českém prostředí se problematikou ruské emigrace dlouhodobě zabývají pracovníci Slovanského ústavu Akademie věd ČR,

jejichž péčí byly v roce 1996 souborně vydány Dopisy o literatuře Alfréda Ljudvigoviče Béma, které vycházely v dobovém tisku ve 30. letech minulého století. Za jedno ze základních děl pojednávajících o ruské emigraci v ČSR je stále možné považovat publikaci *Duchovní proudy ruské a ukrajinské emigrace v Československé republice 1919–1939*, vydanou Slovanským ústavem pod redakcí Ljubov Běloševské v roce 1999. Součástí této publikace je i stať L. Běloševské *Молодая эмигрантская литература в Праге (Объединение Скит: творческое лицо)*, která podává velmi podrobný portrét tohoto básnického seskupení a která v mnohém sloužila jako vodítko a inspirační zdroj předkládané práce. V roce 2006 dlouhodobý badatelský zájem L. Běloševské věnovaný Skitu vyvrcholil vydáním rozsáhlé publikace *«Скит» Прага 1922–1940. Антология. Биографии. Документы* v moskevském nakladatelství *Русский путь*. Je to práce poskytující podrobný přehled vývoje básnické skupiny, životopisné údaje o jejich jednotlivých členech a také rozsáhlé a reprezentativní ukázky z jejich tvorby, dále řadu dokumentů doplňujících obraz činnosti Skitu. Badatelům, zabývajícím se ruskou literární emigrací v Praze, jsou k dispozici rozsáhlé fondy dobových ruských periodik, uložené ve Slovanské knihovně v Praze, dále fond A. L. Béma v Literárním archívu Památníku národního písemnictví. Nesmírně hodnotný zdroj informací o autorech, působících v Praze, jejich publikacích, dobových periodikách poskytuje rozsáhlá bibliografie vydaná Národní knihovnou ČR v roce 1996 *Práce ruské, ukrajinské a běloruské emigrace vydané v Československu 1918–1945*.

Cílem mé práce nebylo opakovat již známá a jinde dostupná fakta, oblastí mého zájmu byly spíše než životní osudy autorů, jejich básně. První kapitola práce je samozřejmě pokusem podat základní charakteristiku literárního prostředí ve 20. a 30. letech se zaměřením na činnost Skitu poetov, zasadit mladou pražskou ruskou poezii do kontextu tehdejší poezie vznikající v dalších centrech emigrace, především v Paříži, definovat její vztah k poezii vydávané v Sovětském svazu. Bližší pozornost je věnována dobové diskusi o smyslu a poslání emigrační literatury, o jejím dalším možném vývoji, a také sporům mezi mladší a starší spisovatelskou generací a mezi jednotlivými básnickými školami, především pražskou a pařížskou. Jako východisko zde sloužily články významných kritiků, shromážděné při studiu dobového tisku, důležitým zdrojem materiálu byla také antologie *Крутика*

русского зарубежья, vydaná v roce 2002 v Moskvě, a souborné vydání *Dopisů o literatuře A. L. Béma*.

Následující kapitoly jsou věnovány analýze básnické tvorby členů Skitu, vydávané časopisecky, a dále rozboru čtyř básnických sbírek, vzešlých z okruhu této skupiny. Druhá kapitola představuje lyrickou tvorbu členů Skitu publikovanou v období let 1923–1932 v časopisech, ve 30. letech pak ve čtyřech neperiodických sbornících Skit I–IV. Nevydané rukopisné materiály uložené ve fondu A. L. Béma v PNP jsou využívány pouze okrajově, jako doplňující materiál. Časopisecky vydané texty pokrývají publikace z časopisů *Своими путями*, *Студенческие годы* a *Воля России*, tedy periodik, která vycházela na území ČSR. Básníci Skitu publikovali i v zahraničních časopisech, ale vzhledem k tomu, že jejich publikační činnost v časopisech domácích je dostatečně rozsáhlá, zůstávají jejich zahraniční publikace mimo okruh pozornosti této práce. Ani materiál shromážděný v této práci si neklade nárok na absolutní úplnost, podává nicméně dostatečný přehled o tvůrčím vývoji básnického společenství v průběhu celé jeho existence. Těžiště druhé kapitoly tvoří texty vydané ve *Volje Rossii* v letech 1925–1932, tedy v periodiku, které mladým básníkům poskytlo největší prostor. Pozornost je věnována především textům, které jsou pro danou skupinu z určitého hlediska typické, ale i textům, které se nějakým způsobem z celkového charakteru tvorby Skitu vymykají. Kapitola podává přehled o tvůrčím vývoji skupiny v daném období, o tématické šíři i bohatství formálních postupů, mapuje také vlivy významných ruských autorů, které se v tvorbě skitovců odrazily, zejména N. Gumiljova, V. Majakovského, B. Pasternaka.

Třetí kapitola je věnována žánru poémy, který je v tvorbě Skitu reprezentován šesti básnickými skladbami, jsou to *Планетарум* Sergeje Rafalského, *Демонстрация* Alexeje Fotinského, *Поэма временных лет* a *Новый Колумб* Vjačeslava Lebeděva, *Конница* Alexeje Ejsnera a *Шахматы* Emilie Čegrincevové. Charakter samotných textů nabídl pro analýzu jejich pracovní rozčlenění do dvojic, ve vzájemném vztahu jsou tedy nahlíženy dvě futuristicky laděné poémy, *Планетарум* a *Демонстрация*, dvě poémy zpracovávající téma ruských revolučních událostí, *Поэма временных лет* a *Конница*, a dvě poémy, označené jako „poémy osudu“, *Новый Колумб* a *Шахматы*.

Čtvrtá kapitola je věnována analýze čtyř básnických sbírek, které vydali tři nejvýraznější představitelé Skitu, Vjačeslav Lebe-

děv, Alla Golovinová a Emilie Čegrincevová. Lebeděv uveřejnil v roce 1929 sbírku *Звездный крен*, Golovinová v roce 1935 sbírku *Лебединая карусель*, Čegrincevová jako jediná vydala dvě knihy, *Посещения*, 1936, a *Строфы*, 1938. Právě tyto sbírky básní dávají možnost proniknout do díla jednotlivých básníků, jejich tématického zaměření, jejich poetiky. Zejména shromážděné texty Vjačeslava Lebeděva tvoří solidní základ pro zkoumání jeho tvorby, vedle jedné básnické sbírky uveřejnil autor časopisecky více než třicet básní, dalších pět bylo otištěno ve sbornících Skit I, II a IV. Poněkud méně materiálu je k dispozici v případě obou básnířek. Alla Golovinová uveřejnila ve Volje Rossii tři básně, které byly později zařazeny do její sbírky, stejně jako báseň *Весенняя распродажа* ze sborníku Skit III. Tvorba E. Čegrincevové není v prostudovaných časopisech zastoupena vůbec, ačkoli autorka do Skitu vstoupila v roce 1927, tedy v době intenzivní spolupráce skupiny s časopisem Volja Rossii. Většina jejích textů ze sborníků Skit I–IV je zařazena ve sbírce *Посещения*. I přesto nabízejí právě básnické sbírky neocenitelný zdroj materiálu při zkoumání všech těchto tří autorů.

Cílem páté kapitoly je zmapovat kontakty mezi ruskými básníky a českým kulturním prostředím, najít důkazy o případném odrazu českých reálií v poezii Skitu, důkazy o případném tvůrčím dialogu mezi ruskou a českou literaturou. Kapitola se také zabývá problematikou překladů, konkrétně ukázkami z překladatelské činnosti Vjačeslava Lebeděva, který přeložil do ruštiny několik básní Jiřího Wolкера a do češtiny několik ukázek z tvorby Ivana Bunina. Pozornost je také věnována českému výboru z Lebeděvy tvorby *Koncerty bez publika*, vydanému v roce 1995 v překladu Hany Vrbové.

Protože básnické texty v mé práci využité jsou prakticky neznámé a obtížně dostupné, používám ve vlastním textu poměrně velké množství ukázek. Několik básní V. Lebeděva, E. Čegrincevové a A. Golovinové v plném znění je zařazeno do přílohy. Aby objem příkládaného materiálu nepřesáhl únosnou míru, obsahuje příloha dále přehled veškerých využitých textů s bibliografickými údaji, podle nichž si mohou zájemci příslušné básně vyhledat. Rozsáhlý vzorek básní autorů Skitu je také dostupný v již výše zmiňované publikaci L. Běloševské z roku 2006.

Publikace Slovanské knihovny – 59

Řídí Lukáš Babka

Jana Kostincová

**Poustevna básníků
básníci Poustevny**

Ruská poezie 20. a 30. let 20. století v pražském exilu

Vydala Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna

1. vydání

Praha 2008

Obálka, grafická úprava a sazba Alena Křesalová

Vytisklo Polygrafické oddělení NK ČR

Distribuce: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna

Klementinum 190

110 00 Praha 1

E-mail: jindriska.hybsova@nkp.cz

sluzby.sk@nkp.cz

Národní knihovna ČR

Oddělení odbytu

Sodomkova 2/1146

102 00 Praha 10

E-mail: ivo.mirosovsky@nkp.cz